

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞAM ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM ODAKLI GRAFİK TASARIM ÖRNEKLERİ

GRAPHIC DESIGN EXAMPLES FOCUSED ON SUSTAINABLE LIFE AND SUSTAINABLE CONSUMPTION

Müge Burcu Şen*

Öz

Sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarının, çevreye zarar vermeyecek ve doğal kaynakların korunarak, sonraki kuşaklara aktarılmasının sağlanacağı biçimde karşılandığı bir sistemi ifade etmektedir. İnsanların günlük yaşamlarını sürdürürken yaşam kalitelerinden ödün vermeden sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını geliştirebilmeleri çok önemlidir. Bu çalışmada, kısa vadede sürdürülebilir bir yaşamın önündeki engeller, "sıfır atık" hareketini yaygınlaştırmak ve günlük yaşamda insanların yaşam kalitelerinden ödün vermeden, sürdürülebilirlik kavramını yaşam biçimi haline getirebilmeleri için yapılabilecekler üzerinde durulacaktır. Bu konuya grafik tasarımcının, tasarımcı kimliğiyle yüklendiği sorumluluk çerçevesinden yaklaşılacak ve bu bilinçle yola çıkmış tasarım örnekleri değerlendirilecektir. Başta ambalajlar olmak üzere, farklı ürün çeşitleri üzerinden yapılan incelemeler, dönüştürülebilir atıklar konusunda bilinçlenme, dönüştürülemez atıkların azaltılması ve farklı işlevler kazandırılması gibi konularda grafik tasarımcıların rolü üzerinden genel bir değerlendirme ile sonuçlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Grafik Tasarım, Sıfır Atık, Yeşil Tasarım, Sürdürülebilir Tüketim.

Abstract

Sustainability refers to a system in which the needs of people are met in a way that does not harm the environment and that natural resources are preserved and transferred to the next generations. It is very important for people to develop sustainable consumption habits without compromising their quality of life while continuing their daily lives. In this study, it will be focused on the obstacles to a sustainable life in the short term, what can be done to spread the "zero waste" movement and to make the concept of sustainability a way of life in daily life without compromising the quality of life of people. This subject will be approached from the perspective of the responsibility that the graphic designer assumes as a designer and design examples that set out with this awareness will be evaluated. Examinations on different product types, especially on packaging, will be concluded with a general evaluation on the role of graphic designers on issues such as awareness of recyclable wastes, reduction of non-recyclable wastes and gaining different functions.

Keywords: Sustainability, Graphic Design, Zero Waste, Green Design, Sustainable Consumption.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 28.02.2022- Kabul tarihi:11.06.2022.

* Doç., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, mugeburcu@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-5490-859X>.

1. Giriş

Sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarının, çevreye zarar vermeyecek ve doğal kaynakların korunarak, sonraki kuşaklara aktarılmasının sağlanacağı biçimde karşılandığı bir sistemi ifade etmektedir. Sistemin sağlıklı işleyebilmesi; ar-ge, üretim, pazarlama, tüketim, atık ve geri dönüşüm zincirinin, çevreye ve eko-sisteme uyumlu olarak çalışması gerekliliğinin, toplum tarafından algılanması ve gerçekleştirilmesine bağlıdır. Dougherthy (2008:28) sürdürülebilirliği şöyle tanımlamaktadır: "Sürdürülebilir kelimesi, kendisini destekleyen sistemleri bozmayan ve bu nedenle süresiz olarak devam edebilen herhangi bir eylem için geçerli olabilir. Uygarlığımızı destekleyen sistemler Dünya'nın doğal sistemleridir." Her ne kadar sürdürülebilirlik düşüncesi çok eskilere dayansa da sürdürülebilir bir yaşam için dünyanın bilinçlenmeye başlaması ne yazık ki 1900'lerin ortalarını bulmuştur. "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlanan sanayileşme ile birlikte sağlanan üretim artışı, beraberinde hammadde gereksiniminin artışı getirmiştir. Sanayileşmede yaşanan bu gelişim ve dönüşüm sürecinde çevreye bırakılan kirleticiler ve kaynakların aşırı kullanımı, çevrenin daha önce hiç olmadığı kadar tahrip edilmesine yol açmıştır" (Sipahi, 2010: 333). Bu tahribatın etkilerinin görülmeye başlamasıyla birlikte, doğal kaynakların sınırsız olduğu ve bu nedenle de üretim döngüsüne sınırsızca dahil edilebilecekleri ve hammadde için kaynak oluşturabilecekleri fikri, yerini küresel bir endişeye bırakmıştır. Bu endişe; doğal kaynakların korunması, eşit dağılımı, yenilenebilmesi, kontrol edilebilir nüfus artışı, eko-sistemin korunması, planlı üretim ve geridönüşüm gibi kavramların üzerinde durulmaya başlanmasına neden olmuştur. Bu düşünceler, sürdürülebilirliğe yalnızca kavramsal olarak yaklaşmanın ötesine geçerek, yaşam biçimi haline getirmeye yönelik yaklaşımların benimsenmeye başlamasına yol açmıştır. Kişilerin bu konuda bireysel davranış biçimleri geliştirmesinin yanında, sisteme uyumlu tercihler yapabilmesini kolaylaştırmak da gereklidir. Farklı disiplinler bu konuda fikirler geliştirmekte ve kendi alanlarına yönelik çalışmalar ortaya koymaktadır. Grafik tasarımcılar da bu ekoloji dostu çabaya ortak olarak kendi alanlarına yönelik sorumluluğu yerine getirmeye çalışmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir bir yaşam için atılması gereken bireysel ya da kolektif adımların altını çizerek, grafik tasarımcıların bu noktada yüklenmeleri gereken sorumluluğu talep, ürün ve ekosistem perspektifinden değerlendirmektir. Çalışma kapsamında dünyada

sürdürülebilir tüketim için geliştirilen bazı grafik tasarım örnekleri incelenecek ve Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Anasanat Dalı'nda Doç. Müge Burcu Şen tarafından yürütülmekte olan GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilen projeler sunulacaktır.

2. Sürdürülebilir Yaşam için Sürdürülebilir Tasarım Yaklaşımları

Sürdürülebilir yaşam, temel olarak bir insanın eko-sisteme olan yıkıcı etkilerinin en aza indirilerek, hem kişinin kendisi hem de çevre için devamlılığı olabilecek bir döngüdür. Hayvanlar kendi habitatları içinde doğayla uyumlu ve doğal yaşam döngüsünün bir parçası olarak yaşamlarını sürdürürken, insanlar yalnızca mevcut kaynaklardan yararlanma ve tüketme üzerine yaşam sürmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramı tüm canlılar için geçerli olmakla birlikte, hayvanlar içgüdüsel olarak bunun bir parçasıyken, insanlar bilinçli olmak ve planlamak zorundadır.

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında, yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" (Brutland Raporu) adlı raporunun Birinci bölümünün, "Sürdürülebilir Kalkınma" başlıklı üçüncü alt başlığının 27. maddesinde, sürdürülebilirlik "İnsanlık, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gelişimi sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir." şeklinde tanımlanmıştır¹. Robertson (2021:62) sürdürülebilirliğin 3 boyutunu şöyle açıklar:

"Biz, insan ve doğanın bağlantılı sistemlerinin bir parçasıyız, bu yüzden sürdürülebilirlik çalışması çevreciliğin ötesine geçer. Alanın önemli bir özelliği birbiriyle ilişkili 3 boyutu olmasıdır: Ekolojik, ekonomik ve sosyal. Bu gezegen, yoksulluk, bozulmuş sağlık, aşırı nüfus, kaynakların tükenmesi, yiyecek ve su kıtlığı, siyasi istikrarsızlık ve hepimizin bağlı olduğu yaşam destek sistemlerinin yok edilmesi gibi bağlantılı birçok sorunla karşı karşıya."

Bu nedenle sürdürülebilirliğin uygulanabilir bir kavram olarak hayata geçmesi için, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların insanlar tarafından kendini yenileyebileceği ölçüde tüketilmesini; ekonomik sürdürülebilirlik ise kişilerin ekonomik olarak bağımsız kalabildiği ve bu

---

¹ "Birleşmiş Milletler Brutland Raporu", <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm>, Erişim tarihi: 02.01.2020.

bağımsızlığı sürdürebilmek adına gerekli kaynaklara ulaşırken, ekolojik ve sosyal olarak dengede kalabilen bir sistemi işaret eder. Sosyal sürdürülebilirlik, bireylerin belirli bir refah seviyesinde yaşamlarını sürdürebildiği, tüm sosyal haklarının korunduğu ve toplumdaki tüm bireylerin eşitliğe sahip olduğu bir düzenleme anlamına gelmektedir. Bu 3 tanım temelde birbiriyle ve dünyayla bağlantılıdır. Dolayısıyla sürdürülebilir bir yaşam için bu bileşenlerin kolektif bir bilinçle bir arada tutulması gerekmektedir.

Sürdürülebilir yaşam, bireysel seçimlerimizi bu çerçevede yaparak, bunu bir yaşam tarzı haline getirmek anlamı taşımaktadır. Ürün seçimlerimizi yaparken, malzemesinin dönüştürülebilir ve yenilenebilir kaynaklardan oluşmuş olmasına dikkat etmek, israfa neden olabilecek bir tüketim anlayışından uzak durmak, atık oluşumunu an aza indirgeyecek ürünlere yönelmek, sağlıklı beslenmek, kimyasalları olabildiği kadar yaşamımızdan uzak tutmak ve bu yönde çaba sarfeden ürünlere destek olmak bireysel olarak bunu yaşam tarzı haline getirebilmek için yapabileceklerimizden bazılarıdır. Diğer yandan, bu çaba kişilerin hayat kalitesini düşürmeden sergileyebilecekleri bir çaba olmalıdır ki gerçek anlamda sürdürülebilir bir yaşam olarak benimsenebilsin. Doğaya saygı duyarak, onunla uyumlu ve tutarlı bir yaşam sürmek her ne kadar sürdürülebilir bir yaşam için öncelikli hedef olsa da özellikle şehirlerde hakim olan çalışma ve yaşama koşulları bunun önünde ciddi engeller oluşturmaktadır. Tek kullanımlık kağıt ve plastik ürünler, fast food yiyecekler için kullanılan servis malzemeleri, kişisel bakım için kullandığımız kimyasal bazlı ürünler ile onların ambalajları, moda sektörünün toplumu yönlendirmesi sonucu ihtiyaç fazlası olarak tüketilen tekstil ürünleri bu konuda verilen bireysel mücadeleyi zorlu hale getirmektedir. Yine de tüm dünyada artan bilinçlenme, alternatif çözüm arayışları, “yeşil tasarım” uygulamaları ve kolektif çaba, sürdürülebilir bir yaşam için umut verici adımlardır. Bu çerçevede farklı disiplinlerden tasarımcılar, günlük yaşamı kolaylaştırmak ve bu sırada ekosisteme daha fazla zarar verilmesini önlemek için akılcı, pratik ve çevre dostu tasarımlara yönelmektedir.

Grafik tasarımcılar, diğer tasarım disiplinlerinde olduğu gibi konuya çok yönlü yaklaşmak zorundadır. Sadece ürüne yönelik yenilikçi adımlar atmak yeterli değildir. İnsanların üründen en fazla faydayı sağlaması ve ürünün hayatı kolaylaştırması da hedeflenmelidir. Yaşamın sürdürülebilir olması için, insanların bu döngüye gönüllü katılımını sağlayacak ürünler

üretilmelidir. Dougherthy (2008:46), grafik tasarımcıların konuya nasıl yaklaşması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“Değişim için tasarlamak istiyorsak, tasarlama şeklimizi değiştirmemiz gerekiyor. Yeşil grafik, küresel çevre krizimizin çağrısına yenilik ve yaratıcılıkla cevap vermeye çalışıyor. Çok daha az malzeme kullanmanın ve çok daha küçük ekolojik ayak izine sahip malzeme kullanmanın yollarını arıyoruz. Ayrıca toplumda net bir fayda yaratmak için grafik tasarımı bir araç olarak kullanmanın yollarını arıyoruz.”

1963 yılında yazılan ve 1964 yılında Ken Garland tarafından 20 diğer tasarımcı, fotoğrafçı ve öğrenci ile birlikte yayınlanan First Things First manifestosu², 1960'ların İngiltere'sinin sadık toplumuna bir tepkidir ve tasarımın hümanist bir yönüne geri dönme çağrısında bulunmuştur. Çözüm, tasarım çabalarını toplumun iyileşmesini destekleyen eğitim ve kamu hizmeti görevlerine odaklamaktır. Manifesto, 2000 yılında güncellenir ve 33 tasarımcının imzasıyla yeniden yayınlanır. Yeni manifesto, tasarımcıların kritik olduğu ve iş seçimlerinde, örneğin zararlı olduğu düşünülen endüstrileri ve ürünleri teşvik etmeyerek bir tavır alması gerektiğine inanmaktadır. Manifesto, mevcut tasarım anlayışının yanlışlığına vurgu yapmakta ve değişim için çağrıda bulunmaktadır:

“Birçoğumuz bu tasarım anlayışından giderek daha çok rahatsızlık duymaya başladık. Bu yüzden neyi nasıl tasarladığımız konusunda büyük bir değişim için çağrıda bulunuyoruz. İklim değişikliği; sınıf, ırk ve cinsiyet temelli tahakkümlerden bağımsız değildir, artık yalnızca sürdürülebilirlik talebiyle yetinmeyip, mevcut olanı geri döndürecek ve iyileştirecek yeni sistemler yaratmamız gerekiyor.”³

Bu açıklama tasarımcıların kendi rollerini belirleme, sorumluluk alma ve aktif katılım sağlayarak, şartları değiştirme yönünde çaba sarfetme isteklerini ortaya koymaktadır. Böylece, tasarımın yalnızca “tasarlamak” eyleminden ibaret olmadığı, tasarımcının da dünyanın bir parçası olduğu ve yaşamın sürdürülebilirliği üzerinde etkisi ve sorumluluğu olduğu düşüncesi yerleşmeye başlamıştır.

“Tasarım ve Sürdürülebilirlik” başlıklı makalesinde, Anna Gerber (2008), tasarımcının sürdürülebilirlik konusundaki rolü için şöyle demiştir⁴:

---

² “Ken Garland”, <http://kengarland.co.uk/KG-published-writing/first-things-first/?LMCL=oAyywq>, Erişim tarihi: 09.08.2019.

³ “First Things First”, <http://www.firstthingsfirst2020.org/turkish>, Erişim tarihi: 27.05.2022.

⁴ “Anna Gerber”, <https://www.creativereview.co.uk/design-sustainability>, Erişim tarihi: 02.01.2020.

“Çok fazla grafik tasarımcı, rollerinin ve sorumluluklarının, bir projenin üretim aşamasında çok hızlı bir biçimde etik kararlar almaktan başka birşey olmadığını düşünüyor. Bundan dolayı, sıklıkla ve zayıf bir şekilde atıfta bulunulan kağıt ve mürekkep manifestosu, grafik tasarımcının üretim öncesinde çevreye duyarlı ve dostça kağıt ve mürekkep yollarını göz önünde bulundurmaya çalışmasının ötesine gitmiyor. Böyle öncü, ilerici düşünce için bravo. Ama bu sadece buzdağının görünen kısmı.”

Bu açıdan bakıldığında, Gerber'in açıklaması, tasarımcının rolünün sadece tasarımı yapmak olduğunu söyleyenlerin karşısında bir görüş olarak, tasarımcının sorumluluğunun bundan fazlası olduğunu belirtmektedir.

Tasarımcı, sadece tasarlamak eylemini gerçekleştiren insan olmaktan fazlasıdır. Tasarımcı, aynı zamanda tüketicidir. Ancak bu konuda sorumluluk hissetmeyen diğer tüketicilerden farkı, tasarımcının “sorun çözen” kişi olmasıdır. Her ürün, fikir olarak ortaya atılışından, üretim, satış ve tüketim süreçlerinin sonuna kadar, sorun çözücü bir zihnin eseridir ve hiçbir sorun tek taraflı bir bakış açısıyla tam olarak çözüme ulaştırılmış kabul edilemez. Bir tüketim talebine karşılık verilirken, ortaya çıkacak ürünün, üzerinde yaşadığımız gezegenin bir parçası haline geleceği ve onunla uyum içinde yaşamını sürdürmesi gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

“Şeylerin nereden geldiğini ve nasıl yapıldığını sorgulayarak, bizi çevreleyenle yeniden bağlantı kurmaya başlayabiliriz. Bunu yaparken, çevreye karşı daha sorumlu ve hesap verebilir olmaya bir adım daha yaklaşabiliriz. Ne kadar çok insan bir şeyi anlarsa, o kadar bilinçli, eğitilmiş, dikkate alınmış kararlar alabileceklerini ve daha sofistike ve sağlam görüşler oluşturabileceklerini söylemek hayal gücü değildir (Gerber, 2009)⁵.”

Bu nedenle, çalışmanın başında da belirtildiği üzere, tasarımın fikir olarak tasarımcının zihnine düşmesinden itibaren, ar-ge, üretim, pazarlama, tüketim, atık ve geri dönüşüm zincirinin, çevreye ve eko-sisteme uyumlu olarak çalışması, sürdürülebilir bir yaşam için gereklidir. Twemlow (2008:58) bu durumu şöyle açıklar:

“Sürdürülebilirlikle ilgilenen yeni tasarımcı neslinin temel hedefi daha az ve daha iyi tasarlamak. Amaçları, müşterinin yeniden tasarım yaptırmaya ihtiyacını düşürmek için, çok uygun, çok modüler ve ileriye düşünen çözümler yaratmak. Dolayısıyla, değişime açık ve herkes tarafından kolayca güncellenebilen sistemler geliştirmeye özen gösteriliyor.”

---

⁵ “Anna Gerber”, <https://www.creativereview.co.uk/design-sustainability-pt3>, Erişim tarihi: 02.02.2020.

3. Sürdürülebilir Tüketim ve Sıfır Atık Yaklaşımı

Tüketim toplumu olmanın bir götürüsü olarak, kontrolsüz ve bilinçsizce yapılan alışveriş ile markaların bu konuda tüketiciyi hep daha fazlasını elde etmeye özendirici kampanya ve yaklaşımları nedeniyle 'ihtiyaç dışı' tüketim alışkanlıkları yerleşmeye başlamıştır. Özel yaşamı sergileme hedefi üzerine kurulu sosyal medya platformları da bu alışkanlığı körükleyen bir yapıdadır. Özellikle giyim, ev eşyası, aksesuar ve elektronik sektörlerinin tüketici üzerinde kurduğu yoğun baskı sonucu olarak bireyler her an ihtiyaçları olmayan nesnelere almaya ve tüketmeye yönlendirilmektedir. Bu durum, sosyal medya platformlarının da desteğiyle neredeyse bir statü göstergesi haline gelmiştir. Ancak bu bilinçsiz tüketim alışkanlığının uzun vadede doğal kaynaklar ve ekolojik sistem üzerinde yıkıcı sonuçlarının olacağı açıktır. Bu nedenle tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi, sürdürülebilir bir tüketim yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir.

Hayta'ya (2009:145) göre, sürdürülebilir tüketim kavramı, dünya literatürüne Rio'da gerçekleşen zirvede yerleşmiştir. 1992 yılında gerçekleşen Dünya Zirvesi'nde, "sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak ve insan faaliyetlerinin ekolojik çevreye karşı olumsuz etkilerini en aza indirmek için tüketim kalıplarını değiştirmek insanoğlunun en büyük mücadelelerinden biridir" denilmektedir.

Diğer yandan, modern çağ insanının tüketim alışkanlıklarını belirleyen bir başka etken de gündelik yaşam rutinleridir. Modern çağ insanı gündelik hayatını sürdürürken belirli rutinleri izler ve bu rutinelere uygun davranış biçimleri geliştirir. Gün içinde sürdürülmesi gereken iş ve özel hayat rutinleri, kişilerin üzerinde baskı oluşturabilmekte, bu durum da fiziksel ve ruhsal olarak zorlayıcı olabilmektedir. Gündelik hayatı aksatmadan sürdürebilmek, planlama ve pratik çözümler geliştirmeyi gerektirmektedir. Bu planlama ve çözüm üretme sürecinin bile çaba gerektirdiği düşünüldüğünde, insanların kişisel konforlarını sağlamak adına olabildiğince az çabayla en fazla rahatlığı sağlamak istemeleri normal kabul edilebilir. Oysa ki sürdürülebilirlik kavramı ve bu kavramın insanlar tarafından yaşam biçimi olarak kabullenilmesi, bazen günlük yaşam alışkanlıklarının, bireysel yaşam alanlarında sağlanan rahatlık ve konforun bir parça dışına çıkmayı gerektirebilir. Bireysel yaşam alanı, aynı zamanda gündelik hayat ve tüketim

alışkanlıklarının kesiştikleri noktadır. Kişilerin fazladan çaba sarfetmek zorunda kalmadan, sürdürülebilir bir yaşama katkıda bulunmalarını sağlayacak gündelik yaşamı kolaylaştırıcı tasarımlar, bu önemli eşiğin aşılması adına atılabilecek etkili adımlardan biri olacaktır.

Bir yandan günlük yaşamı olabildiğince kolaylaştırırken, diğer yandan sürdürülebilir bir dünya için katkıda bulunmak amacıyla sadece bireylerin ve tasarımcıların değil, yerel yönetimlerin ve kamu oluşumlarının da işbirliği içinde olması gerekir. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu konuda “Sıfır Atık” isimli bir çalışma başlatmıştır. Bu hareket, israf edilen kaynakların önüne geçilmesi, olabildiğince verimli değerlendirilmeleri, ortaya çıkan atıkların nedenleri ve bunun önüne geçilmesi ya da en az seviyede oluşmasının sağlanması için gerekli çalışmaların ve planlamaların yapıldığı bir oluşumdur. Bir diğer hedef de oluşan atığın yerinde toplanarak, geri dönüşüme kazandırılmasıdır. Geri dönüşüm sürecine dahil edilemeyen atıklar, zaman ve enerji kaybına sebep olmakta, üretim maliyetlerini arttırmaktadır. Bu hareketin aktif uygulanması, enerjiden kazanılmasını da sağlayacaktır.⁶

Sıfır atık yaklaşımının benimsenmesi sayesinde elde edilecek kazanımlar şunlardır:

- Verimliliğin artması.
- Temiz ortam kaynaklı olarak performansın artması.
- İsrafın önüne geçildiğinden maliyetlerin azaltılması.
- Çevresel risklerin azalmasının sağlanması.
- Çevre koruma bilincinin kurum bünyesinde gelişmesine katkı sağlandığından çalışanların “duyarlı tüketici” duygusuna sahip olmasının sağlanması.
- Ulusal ve uluslararası pazarlarda kurumun “çevreci” sıfatına sahip olmasının sağlanması, bu sayede saygınlığının artırılmasıdır.

“Sıfır Atık” hareketi, hem sürdürülebilir bir yaşam için gerekli bilgileri, hedefleri içermekte, hem de belediyeler, alışveriş merkezleri, hastaneler, iş yerleri, kuruluşlar, marinalar, okullar, oteller, restoranlar, siteler, terminaller, üniversiteler içine sistem kurulumu gerçekleştirerek, tüketicilerin yaşadıkları ortamdan ayrılmadan, geri dönüşüm sürecine katkıda

---

⁶ “Sıfır Atık”, <https://sifiratik.gov.tr/sifir-atik/sifir-atik-nedir>, 03.01.2020.

bulunabilmelerine olanak tanımaktadır. Gündelik hayatın içinde bu alışkanlıkların kazanılması ve yerleşmesi, hareketin başarılı olması ve devamlılığının sağlanması açısından önemli ve kişilerin konfor alanlarından ayrılmadan sürdürülebilirlik konusunda aktif olabilmelerini sağlaması bakımından da değerlidir.

Sıfır atık hareketinin desteklenmesi ve yaşamın parçası haline getirilebilmesi için tasarımcıların 'yeşil tasarım' anlayışıyla hareket etmesi gereklidir. Yeşil tasarım, prensip olarak tüketim açısından olabildiğince verimli ve atıklar açısından da zararsız olmayı hedeflemelidir. Önemli olan, üründen en fazla verimi almak, işlevini tamamladığında geri dönüşüm döngüsüne sokabilmek ya da yeni bir işlev kazandırarak varlığını sürdürmesini sağlamaktır. Grafik tasarımcılar, sürdürülebilir bir yaşam için bu çerçevede üretmelidir.

4. Sürdürülebilir Tüketim için Grafik Tasarım Örnekleri

Sürdürülebilir yaşam konusunda toplumda yavaş yavaş da olsa ortaya çıkmaya başlayan bilinç, grafik tasarımcılar için de itici bir güç olmuş ve onları yaratıcı projeler üretmeleri konusunda yönlendirmiştir. 'Yeşil tasarım' üzerine projeler üretilmeye ve fikirler geliştirilmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir tasarım süreçlerinde dikkate alınması gereken konuları detaylı olarak açıklayan Selamet (2012:134), bunları; brief, ölçü ve formatlar, renk ve mürekkep, kağıt kullanımı, bilgisayar provası, baskı ve sonrası, ambalaj gibi başlıklar altında toplamış ve bütün bu süreçlerde tasarımcının işlevden ödün vermeden sürdürülebilirliğe nasıl katkıda bulunacağına değinmiştir:

"Konuya grafik tasarım açısından baktığımızda; sosyal sorumluluk, ekolojik malzeme seçimi, doğal kaynaklar ve enerjinin doğru kullanımı, dönüştürülmüş ürünler kullanma ve oluşturulan son ürünün geri dönüşümünü gözetme, ambalajlama, taşıma, ürün yerine hizmeti teşvik etme gibi tüm tasarım alanlarına uyarlanabilecek genel eko tasarım prensiplerinin grafik tasarım içerisinde de anlam kazandığını görürüz."

Selamet'in belirttiği prensipler, grafik tasarımcı için önemli çıkış noktaları olmalarının yanı sıra, tasarlanan ürünlerin geri dönüşüm döngüsüne girerek ya da yeni bir işlev kazanarak, çevreye zararsız bir biçimde varlıklarını sürdürebilmeleri için de önemlidir. Çalışmanın bu kısmında yer verilen örnekler, bu çerçevede tasarlanmış ve ileride hayata geçebilecek başka projeler konusunda oldukça umut vericidir.

Leo Burnett tarafından WWF (World Wide Fund for Nature) için tasarlanan kampanyada, 'just*' isimli markanın tüm ürünleri %100 doğal ve biyolojik olarak parçalanabilen kağıt kartonlarda paketlenmektedir (Görsel 1).

Görsel 1. Leo Burnett tarafından WWF için tasarlanan 'just*' markası ambalajları.

Her ambalaj, ilgili ürünü simgeleyen plastik şişe şeklinde bir kalıpla kesilmiş şeffaf bir ön pencereye sahiptir. Örneğin cam temizleyici, bir fişkırtma şişesi şeklindeki kalıpla temsil edilir ve içinde gerçek, doğal ürünler kullanılır. Aynı zamanda tüketiciyi, bu ürünü doğal olarak oluşturabilmesi için gerekli bilgileri içeren bir sayfaya yönlendirmektedir (Görsel 2).

Görsel 2. Leo Burnett tarafından WWF için tasarlanan 'just*' markası açık hava ilanı.

Macar tasarımcı Agnes Gyomrei, meyve ve sebzelerin ambalajlanması için %100 geri dönüştürülebilir kartondan ambalaj tasarladı (Görsel 3). Vitapack isimli bu ambalaj, yarım kilo meyveyi muhafaza edebilecek ve taşıyabilecek şekilde geliştirilmiştir. Aynı zamanda kenarlarından yırtılarak, ince, uzun bir ambalaja da dönüştürülebilmekte ve bu sayede birden

fazla paket taşınması gerektiğinde kolaylık sağlamaktadır.

Görsel 3. Agnes Gyomrei tarafından tasarlanan VitaPack.

Amerikalı bir marka olan Paper Water Bottle, ürettikleri kağıt su ambalajı için (Görsel 4) şu açıklamayı yapıyor:

“Her gün 80 milyardan fazla plastik şişe üretiliyor ve bunların % 80'i düzenli depolama alanlarına gidiyor ve biyolojik olarak parçalanması 800 yıldan fazla sürüyor. Çözüm? Kağıttan yapılmış bir su şişesi. Kağıt Su Şişesi, su tüketmenin yeni, yenilikçi ve çevre dostu bir yolunu temsil eden türünün ilk örneğidir. ECO 100 şişeleri, 80 günden çok daha kısa sürede biyolojik olarak parçalanacak olan % 98 kompostlanabilir malzemelerden üretilmiştir ve plastik şişelerden yaklaşık 4000 kat daha hızlıdır! Geri kalan% 2'si geri dönüştürülmüş malzemelerdir, yani bu şişe kesinlikle atık oluşturmaz.”⁷

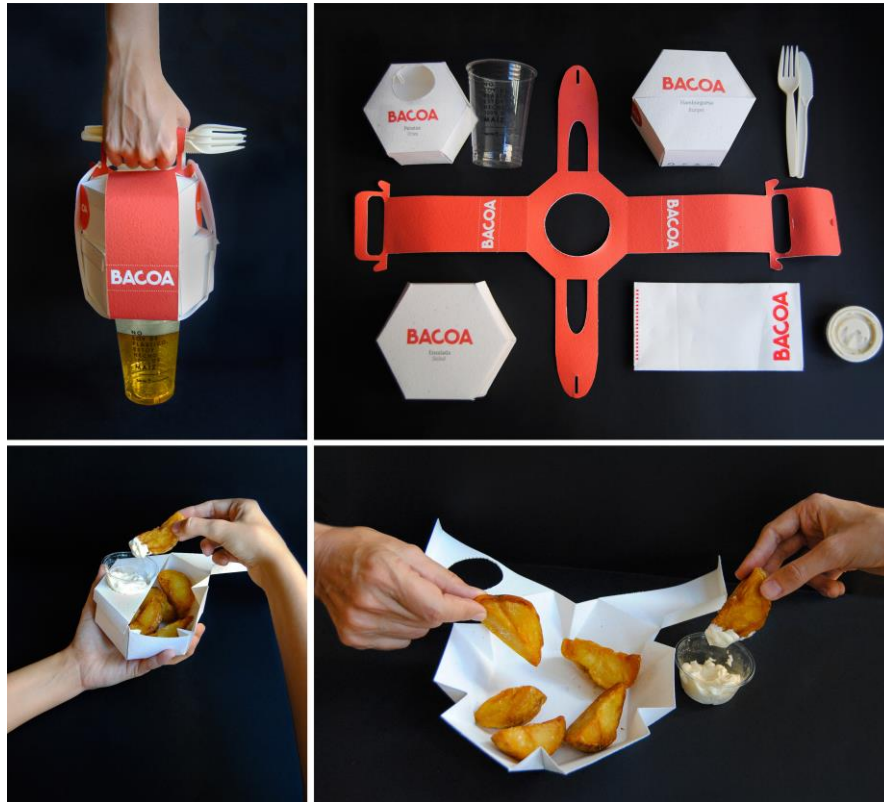
⁷ “Paper Water Bottle”, <https://paperwaterbottle.com>, Erişim tarihi: 06.01.2020.

Görsel 4. Paper Water Bottle.

Ürünün en önemli özelliği, kişiselleştirilebiliyor olmasıdır. Biçim, boyut ve renk değişikliğine izin veren ürünün üzerine istenilen açıklama da yazılabilmektedir.

Fast food ürünleri çok fazla atık ortaya çıkartmaktadır. Tasarımcı Laia Avinoa, bu atıkların geri kazandırılabilir atıklar olabilmesi için son derece işlevsel bir ambalaj geliştirmiştir (Görsel 5).

Görsel 5. Laia Avinoa, Bacoa markası için geri dönüştürülebilir ambalaj tasarımı.

Ambalaj, yiyecek ve içecekleri işlevsel bir biçimde bir arada tutup, taşınmasını ve tüketildikten sonra geridönüşüm döngüsüne kolayca katılmasını sağlamaktadır.

Japon tasarım ajansı Dentsu Inc, Japonya'nın köklü gazetelerinden Mainichi Shimbunsha için toprağa gömüldüğünde yeşererek bitkiye dönüşen gazeteler üretmiştir. Proje, Japon halkının uygulamaya sahip çıkması ve gazetenin tirajını artırmasıyla giderek büyümüştür (Görsel 6). Gazetenin kağıdına yerleştirilmiş bu tohumlar, toprağa gömüldüğünde filizlenip doğa ile bir araya geliyor. Gazetenin mürekkebi sebzelerden sağlandığı için gazete toprakla buluştuğu zaman herhangi bir tehlikeli zehirli madde toprağa karıştırılmamış oluyor ve aynı zamanda gübre görevi görerek filizlenen tohumların daha hızlı büyümesini sağlıyor.

Görsel 6. Dentsu Inc., Mainichi Shimbunsha gazetesinin toprakla buluşma ve yeşillenme aşaması.

Endonezya'da faaliyet gösteren ve plastik atıklar konusunda son derece etkin bir çözüm sunan Evoware firması, deniz yosunundan ürettiği ambalajlar sayesinde hem atık miktarını azaltmayı hem de Endonezya'daki üreticilere iş olanağı yaratmayı hedeflemektedir. Biyoçözünür bir malzeme olan deniz yosununu kullandıkları için ekosisteme hiçbir zararı olmayan bu yenilebilir bardaklar, toprakla buluştuğunda ise doğal gübre görevi görüyor (Görsel 7). Sağlığa zararlı bir koruyucu ya da katkı içermediği gibi, insan vücudu için gerekli olan bazı vitamin ve mineral katkılarını da içeriyor. Ayrıca bu bardaklara markaların dilediği aroma ve kurumsal kimlik öğeleri uygulanabiliyor. Evoware bu buluşu ile New Plastics Economy İnovasyon Ödülleri kapsamında, Circular Design Challenge yarışmasında büyük ödüle layık görüldü (Eşkin, 2017).⁸

⁸ "Pinar Özgüncü Eşkin", Ekolojist, <http://ekolojist.net/suda-eriyen-yenilebilir-gida-ambalaji-uretiliyor>, Erişim tarihi: 14.01.2020.

Görsel 7. Evoware, Elo Jello isimli biyobozunur ambalaj.

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitü'nde görev yapan Türk bilim insanı Prof. Dr. Sacide Alsoy Altıncaya ve öğrencileri, bir başka yenilebilir ambalaj çalışmasına imza atmışlardır. Peynir altı suyu tozu, süt ürünlerinin üretimi sırasında ortaya çıkan artık bir madde olarak, Altıncaya ve öğrencileri için hammadde oluşturmuştur. Gıda ambalajı olarak kullanılması için üretilen her malzemede olduğu gibi, burada da hedefin dayanıklı ve kontrol edilebilir nem geçirgenliğine sahip bir ürün ortaya çıkarmak olduğunu söyleyen Altıncaya, çalışmalarını sırasında nanoteknolojiden yararlandıklarını belirtmiştir. Mısır proteini ve peynir altı suyu tozunu kullanarak yarattıkları biyoçözünür ambalaj, Amerikan Gıda ve İlaç Birimi'nce onaylanmış bir ambalajdır⁹. Bu çalışma hem bir Türk bilim insanının başarısı olması bakımından, hem de sürdürülebilir yaşam için çok önemli bir buluş olması bakımından umut vericidir.

İnfoğrafikler, hızlı ve etkili bilgi aktarımı sağlamaları bakımından önemli grafik tasarım ürünleri olduklarından, hem hareketli hem de basılı olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Dünya Yeşil Bina Konseyi (World Green Building Council - WGBC) de BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni desteklemek için bir infografik¹⁰ yayınlamıştır (Görsel 8).

⁹ "Prof.Dr. Sacide Alsoy Altıncaya", <https://www.haberler.com/izmir-peynir-alti-suyundan-yenilebilir-cevre-dustu-12863563-haberi/>, 14.01.2020.

¹⁰ "Dünya Yeşil Bina Konseyi", <https://www.worldgbc.org/green-building-sustainable-development-goals>, Erişim tarihi: 15.01.2020.

Görsel 8. Dünya Yeşil Bina Konseyi'nin (World Green Building Council - WGBC) yayınladığı infografik. World Green Building Council.

Bu infografikte, Yeşil Bina'nın BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunabileceğine dair bilgiler verilmektedir. Ekonomik kalkınmanın öneminden ziyade, iklim değişikliğinden, gelir dağılımındaki adaletsizliğe kadar uzanan yelpazede, hedeflerin neler olduğu anlatılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Anasanat Dalı'nda Doç. Müge Burcu Şen tarafından yürütülmekte olan GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde Sanatta Yeterlik öğrencileri tarafından üretilmiş projelere yer verilecektir.

İdil Tayhan tarafından GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş 'Okyanus Kirliliği' başlıklı veri görselleştirme çalışmasının ana fikri, okyanuslarda giderek artan atık temelli kirlilik konusunda toplumu bilgilendirmek ve kirliliğin boyutlarına dikkat çekmektir. Çalışmanın temel hedefi proje raporunda Tayhan (2022) tarafından şöyle özetlenmiştir: "Okyanus kirliliğinin boyutuna dikkat çekmek için organizasyonlar ve araştırmacılar tarafından edinilen verileri topluma aktarmak". Veri görselleştirme çalışmaları, teorik bilgiyi izleyici zihninde canlandırabilmek ve somutlaştırabilmek için etkili bir görsel iletişim aracıdır. Sayısal simgelerden öteye gitmeyecek veriler, bilindik nesnelere ve canlılar aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Örneğin; "Bugüne kadar okyanuslarda biriken plastik atık miktarı 38420 adet fil ağırlığındadır" ifadesiyle

sayısal bilgi, algılanabilir, akılda kalıcı ve somut bir bilgiye dönüştürülmüştür. Projeye ait görseller maketler üzerine yerleştirilerek, odak noktanın görsel algılanabilirliği denenmiştir (Görsel 9).

Görsel 9. İdil Tayhan, *Okyanus Kirliliği*, 2022, Veri görselleştirme çalışması, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi.

Evrım Cengiz tarafından GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş olan 'Bokashi' isimli çalışmanın ana fikri geri dönüşümsüz plastik poşet kullanımını azaltmak amacıyla jüt çanta tasarımına yönelmeyi ve yenabilir evsel atıklardan kompost gübre üretmeyi sağlamaktır. Cengiz (2022), raporunda jüt çantayı şöyle açıklamaktadır: "Jüt çantalar geri dönüştürülebilir doğal ve yapay lifler karıştırılarak kullanılan bir malzemedir. Dayanıklı olması, daha az bakteri üretmesi ve çevre dostu olması açısından sürdürülebilir ürünler arasındadır" (Görsel 10).

Görsel 10. Evrim Cengiz, *Bokashi*, 2022, Jüt çanta ve kompost gübre yapımı projesi, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi.

Bokashi ise bir kompost gübre üretim tekniğidir.

"Bokashi, "fermente organik madde" anlamına gelen Japonca bir kelimedir. 1980'lerin başında Japonya, Okinawa'daki Ryukyus Üniversitesi'nde profesör olan Dr. Teuro Higa tarafından geliştirilen yöntem, mutfak artıklarının (sebze ve meyvelerin yanı sıra et ve süt artıkları) özel bir kovada Bokashi aşılacağı ile katmanlanmasını içerir. Genellikle aşılacağı, melas ve etkili mikroorganizmalar (EM) ile birleştirilmiş buğday tohumu, buğday kepeği veya talaştan oluşur. Kepek/pekmez, toprakta bulunan aynı doğal mikroorganizmalar olan mikroorganizmalar için besin görevi görür. Bokashi kovanının hava geçirmez bir kapağı ve üretilen sıvıyı boşaltmak için altta bir tıkaç vardır. Kovanın kötü bir koku geliştirmesini önlemek için sıvının boşaltılması gerekir,

ancak sıvı, ev bitkilerini gübrelemek için kullanılabilir çok besleyici bir "bokaşı çayı" görevi görür (Vanderlinden, 2019)¹¹.

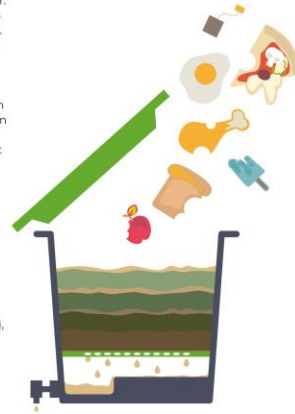
Bokashi için oluşturulmuş web sayfasında, bu teknikle kompost gübre yapımı hakkında gerekli bilgiler yer almakta; aynı zamanda jüt market poşetleri üzerinde yer alan kare kod ile tüketici bu sayfaya yönlendirilmektedir. Böylece tüketicilerin, hem dönüştürülmüş malzemeden bir alışveriş çantası kullanarak atık oluşumunu azaltmak hem de yenilebilir evsel atıkların doğaya yararlı olacak biçimde değerlendirilmesini sağlamak üzerine teşvik edilmesi hedeflenmektedir (Görsel 11).

Neler dönüştürülebilir?

En büyük avantajı her türlü organik atığın parçalanabilmesidir. Et ve süt ürünleri, narenciye gibi soğuk kompost veya solucan kompostuna atılmayan malzemeler, büyük bir hızla çözünür. Bokashi Kompost Kovası ile her türlü yemek artığını (et, balık, tavuk ve süt ürünleri dahil) kompostlaştırır. Bu özellik, diğer kompost yöntemlerinde yoktur. Evde uygulanması daha kolaydır ve diğer kompostlara göre çok daha kısa sürede kompost elde edilir. Sıvı gübre 1-2 gün içerisinde elde edilirken kompost oluşumu 1-1,5 ay arasındadır. Şehirde yaşayan yetişkin bir insan günde ortalama 1-2 kg arasında evsel atık üretir. Bu nedenle diğer kompost yöntemlerine göre daha çok kompost biriktirilebilir. Size yol haritası oluşturması için bazı atıkları sıraladık:

1. Çürümemiş / bozulmamış tüm organik atıklar,
2. Meyve ve sebze sapları, kökleri,
3. Meyve kabukları (narenciye kabukları dahil),
4. Sebze kabukları (soğan kabukları dahil),
5. Kuru yemiş kabuğu,
6. Artık pişmiş ve yağlı yemek,
7. Hayvansal atıklar (yumurta kabuğu, balık kılçığı, peynir gibi),
8. Ağartılmamış kağıt (tuvalet kağıdı rulosu gibi),
9. Kabak lifi, yün lifi, deniz sünger,
10. Cilalanmamış ahşaplar,
11. Yaprak ve dallar,
12. Lif, kil, tüyler,
13. Çay, kahve posaları gibi bir çok atık kova içerisine atılabilir.

Görsel 11. Evrim Cengiz, *Bokashi*, 2022, Jüt çanta ve kompost gübre yapımı projesi, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi.

¹¹ "Coleen Vanderlinden", <https://www.thespruce.com/basics-of-bokashi-composting-2539742>, 25.05.2022.

Sare Şeyma Ersöz tarafından GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş olan 'Etki / Impact' isimli çalışma, ekosisteme zarar veren temel konulardan 3 tanesini ele alan bir hareketli afiş serisidir. İstatistik verilerinin sadece sayılardan oluştuğu bir durumda, toplum üzerinde farkındalık yaratmayacağı; bu verilerin daha görünür kılınması gerektiği fikrinden hareketle iklim krizi, atıklar ve orman kayıpları hakkındaki istatistiki bilgileri görselleştiren 3 farklı hareketli afiş çalışması yapılmıştır. Bu afiş çalışmaları özellikle sosyal medyada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ayrıca bu afişlerde kullanılmak üzere bir piktogram serisi de tasarlanmıştır (Görsel 12).

Görsel 12. Sare Şeyma Ersöz, *Etki / Impact*, 2022, hareketli afiş çalışması kesit görüntüleri ve piktogramlar, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi.

Böyle bir projede basılı bir ürün üretmekten neden kaçınıldığını, Ersöz (2022) raporunda şöyle özetlemiştir:

“Bu kapsamda çeşitli kaynaklardan istatistiksel veriler toplanmıştır. 14 yılda Hindistan kadar orman kaybı yaşanmış, 3 milyon kilometrekarelik ormanlık alanın yüzde 27'sindeki kaybın, palm yağı, hayvancılık, soya ve kereste gibi ürünleri yetiştirmek üzere endüstriyel tarım alanına dönüştürülmesi oluşturmaktadır. Bu bilgiler ışığında orman kayıpları hakkında ilk bilgilendirici tipografik hareketli grafik tasarım hazırlanmıştır. Sosyal medya kanalları üzerinden paylaşılarak yayılması planlanmıştır. Böylece dijital ortamın sağladığı fayda ile bir afişin ulaşabileceği hedef kitle genişlemiş ve alanımızda basılı afişin sürdürülebilirlik bağlamında çevreye vereceği zararlardan kaçınılmıştır.”

5. Sonuç

Grafik tasarımcı, tasarım yaparken birçok değişkenin kendisini çevrelediği sorunlara çözüm getirmek zorundadır. Bir tarafta talep, bir tarafta sürdürülebilir bir yaşam için göz önünde bulundurulması gereken yeni koşullar; bir tarafta da temel tasarım prensipleri ve işlevsellik çerçevesinde görevini yerine getirmesi gereken bir tasarım vardır. Mesleğin bir gereği olarak, öncelik işlevde olsa da çevre bilinci ve sorumluluğu göz ardı edilemez. Çalışma kapsamında incelenen kaynaklar ve örneklerden hareketle, bu sorumluluğu yerine getirebilmek için atılması gereken adımların bazıları şöyle sıralanabilir:

1. Tasarım fikir aşamasındayken, öncelikli olarak sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir malzemeler ile üretilmesi yönünde geliştirilmesi. Elbette ki her ürünün bu koşulu sağlaması ya da her talebin bu koşula uygun hale getirilmesi günümüz şartlarında gerçekçi bir bakış açısı değildir. Ancak yola çıkış noktası bu ilke olursa, zamanla birçok üründe arz-talep ilişkisi bu temele oturtulabilir.
2. Sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir malzemelerin araştırılması ve tasarımlarda bu malzemelere öncelikli olarak yer verilmesi. Günümüz şartlarında dönüştürülmüş kağıt, yenilebilir / çözünebilir mürekkepler, alüminyum gibi istenildiği kadar geri dönüştürülebilir metaller, yenilebilir / çözünebilir malzemelerden üretilmiş ambalajlar sıklıkla kullanılmaktadır ve geri dönüşüm maliyetleri azaldıkça kullanımları daha da artacaktır.
3. Sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir malzemelerle oluşturulmuş tasarımların

olabildiğince cazip hale getirilerek, özellikle geniş hedef kitlelere hitap eden tasarımlarda kullanılması ve bu sayede yaygınlaşmasının sağlanması.

4. Tasarımın kullanım ömrünü tamamladıktan sonra ya geri dönüşümünün sağlanması ya da bir başka ihtiyaca yanıt verebilecek bir fonksiyonunun olmasının sağlanması.
5. Tasarımcıların sürdürülebilirlik üzerine yapılan sosyal sorumluluk projelerinde tasarımlarıyla aktif rol almaları. Bu konu hakkındaki bilgilerin gündemde tutulmasını sağlamaları.

Sürdürülebilir yaşamın desteklenmesi, çok sayıda bileşeni olan, kapsamlı bir konudur. Herşeyden önce bu konu eğitim müfredatında yer bulmalı ve çocukluktan itibaren yaşam alışkanlığı olarak yerleşmesi için erken yaşta eğitime başlanmalıdır. Ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerinde tasarım eğitiminin bir parçası olarak mutlaka işlenmelidir. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi bir tasarım fikir aşamasındayken, sürdürülebilir bir dünyanın parçası olacağı düşüncesinden yola çıkılırsa, işlevinden ödün vermeden sürdürülebilir yaşama uyum sağlamış olacaktır. Böylece bilinçli ve sürdürülebilir yaşamı benimsemiş bireyler ve tasarımcılar yetiştirilecektir. Tasarımın bilgilendirici gücü, bu eğitim sayesinde etkin bir biçimde kullanılacaktır.

Diğer yandan, bu çalışma boyunca ele alınan konular değerlendirildiğinde, sürdürülebilir bir yaşam için atılması gereken adımlar şu şekilde özetlenebilir:

- Sürdürülebilirliği yaşam felsefesi olarak benimsemek
- Kişilerin yaşam kalitelerinden ödün vermeden yaşamalarının ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunmalarının kolaylaştırılması
- Tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi
- Geri dönüştürülebilir ve biyoçözünür malzeme üretimi için yapılan ar-ge çalışmalarının desteklenmesi
- Dönüştürülemez atıkların kullanılmasının ve üretiminin engellenmesi
- Yenilenebilir kaynaklara yönelmesi
- Markaların pazarlama stratejilerini buna göre şekillendirmesi

Çalışma kapsamında grafik tasarımcının sürdürülebilir bir dünyadaki sorumluluğu incelenirken, mesleki açıdan sunabileceği katkılar değerlendirilmiştir. Bunların yanı sıra, grafik tasarımın bu alandaki görevi; işlevsellik ilkesini geri plana atmadan, doğayla, ekolojik sistemlerle uyumlu, sürdürülebilir tasarımlar üretmek ve akılcı çözümlerle tüketicilerin hayatını kolaylaştırmak olacaktır. Sorumluluk bilinciyle yola çıkıldığında etkili çözümler üretileceği ve sürdürülebilirlik konusundaki çabalara büyük katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Geri dönüştürülebilir atıkların toplanması ve değerlendirilmesi için, toplumu bilinçlendirmek, teşvik etmek ve insanların kişisel konfor alanlarının dışına çıkmadan, geri dönüşüme katkı sunmasını sağlamak, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğunda olmalıdır. Ancak bu konu, sürdürülebilir yaşam için toplumsal işbirliğinin sağlanması başlığı altında incelenmesi gereken geniş bir konudur. Sistemin sağlıklı işleyebilmesi; ar-ge, üretim, pazarlama, tüketim, atık ve geri dönüşüm zincirinin, çevreye ve eko-sisteme uyumlu olarak çalışması gerekliliğinin, toplum tarafından algılanması ve gerçekleştirilmesine bağlıdır. Diğer yandan bölgesel girişimler ya da çalışmalar yeterli değildir. Sürdürülebilirlik kavramı, tamamen küresel bir yaklaşımla, ortak bir harekete dönüştüğünde, amacına ulaşmış olacaktır. Bu sayede ekolojik sistemlerin ve doğal kaynakların korunması mümkün olabilecektir.

Kaynakça

Cengiz, E., (2022). *GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş proje raporu*, Ankara: 30 Mart.

Dougherthy, B. (2008). *Green Graphic Design*, New York: Allworth Press.

Ersöz, S.Ş., (2022). *GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş proje raporu*, Ankara: 30 Mart.

Hayta, A. B. (2009). "Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü.", Kırşehir: *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, s: 143-151.

Robertson, M. (2021). *Sustainability Principles and Practice*, New York: Routledge.

Selamet, S. (2012). "Sürdürülebilirlik ve Grafik Tasarım", Zonguldak: *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 15, s: 125 - 148.

Sipahi, E. B. (2010). "Küresel Çevre Sorunlarına Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim", Konya: *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:24, s:331-344.

Tayhan, İ., (2022). *GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersinde üretilmiş proje raporu*, Ankara: 30 Mart.

İnternet Kaynakları

Eşkin, P. Ö. (2017). "Suda Eriyen ve Yenilebilir Gıda Ambalajı Üretiliyor", *Ekolojist*, <http://ekolojist.net/suda-eriyen-yenilebilir-gida-ambalaji-uretiliyor/>, Erişim tarihi: 14.01.2020.

First Things First (2020). <https://www.firstthingsfirst2020.org/turkish>, Erişim tarihi: 27.05.2022.

Garland, K. (1964). "First Things First Manifesto", *Kengarland*, <http://kengarland.co.uk/KG-published-writing/first-things-first/?LMCL=oAyywq>, Erişim tarihi: 09.08.2019

Gerber, A. (2008). "Design and Sustainability", *Creative Review*, <https://www.creativereview.co.uk/design-sustainability/>, Erişim tarihi: 02.01.2020.

Gerber, A. (2009). "Design & sustainability: pt3.", *Creative Review*, <https://www.creativereview.co.uk/design-sustainability-pt3/>, Erişim tarihi: 02.02.2020.

Vanderlinden, C. (2019). "The Basics of Bokashi Composting", <https://www.thespruce.com/basics-of-bokashi-composting-2539742>, Erişim tarihi: 25.05.2022.

Görsel Kaynaklar

Görsel 2. Leo Burnett tarafından WWF için tasarlanan 'just*' markası ambalajları. <https://thedieline.com/blog/2015/6/12/wwf-just-packaging-designed-to-eliminate-packaging?>, Erişim tarihi: 23.02.2022.

Görsel 2. Leo Burnett tarafından WWF için tasarlanan 'just*' markası ambalajları. <https://thedieline.com/blog/2015/6/12/wwf-just-packaging-designed-to-eliminate-packaging?>, Erişim tarihi: 23.02.2022.

Görsel 3. Agnes Gyomrei tarafından tasarlanan VitaPack. <https://www.feeldesain.com/vitapack-agnes-gyomrei.html>, Erişim tarihi: 04.01.2020.

Görsel 4. Paper Water Bottle. <https://paperwaterbottle.com/>, Erişim tarihi: 04.01.2020.

Görsel 5. Laia Avinoa, Bacoa markası için geri dönüştürülebilir ambalaj tasarımı, Trendhunter. <https://www.trendhunter.com/trends/biodegradable-food-packaging>, Erişim tarihi:04.01.2020.

Görsel 6. Dentsu Inc., Mainichi Shimbunsha gazetesinin toprakla buluşması, Ekolojist. <http://ekolojist.net/bitkiye-donusen-gazete-mucizesi/>, Erişim tarihi: 04.01.2020.

Görsel 7. Evoware, Ello Jello isimli biyobozunur ambalaj, Ekolojist. <http://ekolojist.net/suda-eriyen-yenilebilir-gida-ambalaji-uretiliyor>, Erişim tarihi: 14.01.2020.

Görsel 8. Dünya Yeşil Bina Konseyi'nin (World Green Building Council - WGBC) yayınladığı infografik, World Green Building Council. <https://www.worldgbc.org/green-building-sustainable-development-goals>, Erişim tarihi: 17.01.2020.

Görsel 9. İdil Tayhan, 'Okyanus Kirliliği' isimli veri görselleştirme çalışması, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi, 2022.

Görsel 10. Evrim Cengiz, 'Bokashi' isimli jüt çanta ve kompost gübre üretimi çalışması, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi, 2022.

Görsel 11. Evrim Cengiz, 'Bokashi' isimli jüt çanta ve kompost gübre üretimi çalışması, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi, 2022.

Görsel 12. Sare Şeyma Ersöz, 'Etki / Impact' isimli hareketli afiş çalışması, GRA 724 Sürdürülebilir Grafik Tasarım dersi projesi, 2022.